

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΙΝΔΟΥΪΣΜΟΥ

ΥΠΟ
ΑΡΧΙΜ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΙΝΔΟΥΙΣΜΟΥ

ΥΠΟ
ΑΡΧΙΜ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
Διδάκτορος Θεολογίας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ περίοδος τῆς θρησκευτικῆς ἱστορίας τῆς Ἰνδίας, ἡ ὁποία ἀκολούθησε τὴν περίοδο τοῦ Βουδισμού ἔχοντας τὶς ρίζες τῆς στὴν προβουδιστικὴ ἐποχὴ καὶ κάνοντας ἀναφορὰ στὴ συγχώνευση τῆς Ἀρίας καὶ τῆς Δραβιτικῆς ἀπεικόνισης τῆς θρησκείας, ὀνομάζεται Ἰνδουϊσμός.

Ὁ Ἰνδουϊσμός χωρίζεται σὲ δύο μεγάλες περιόδους: Πρῶτον στὴν προβουδιστικὴ περίοδο, ἡ ὁποία ὀνομάζεται Βεδισμός ἢ Βραχμανισμός, καὶ δεύτερον στὴ μεταβουδιστικὴ, ἡ ὁποία ὀνομάζεται ὡς μεταβουδιστικὸς Ἰνδουϊσμός, ἢ ἀπλὰ Ἰνδουϊσμός. Στὴν ἐποχὴ μας οἱ ὄροι αὐτοὶ «Ἰνδουϊσμός» καὶ «Βραχμανισμός» ἐναλλάσσονται.

ΜΕΡΟΣ Α Η ΒΕΔΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Οἱ χρονολογικὲς καὶ ἐθνολογικὲς ρίζες

Ἡ ἱστορία τῆς θρησκείας αὐτῆς ξεκινᾷ περίπου τὸ 2000 π.Χ. μὲ τὴν κατάκτηση τῆς βόρειας Ἰνδίας ἀπὸ Ἰνδοευρωπαίους κατακτητές, τοὺς Ἀρίους, (Edlen) ὅπως ὀνομάστηκαν οἱ ἴδιοι γιὰ νὰ ξεχωρίζουν ἀπὸ τοὺς ντόπιους. Οἱ Ἀριοὶ ἀνακάλυψαν μιὰ γραφὴ, ἡ ὁποία μὲ βάση τὰ ἀρχαιολο-

γικά εὐρήματα, πρέπει ν' ἀνθίξε μεταξύ τοῦ 3000 καὶ 2000 π.Χ. στὴν περιοχὴ τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ¹.

Αὐτὰ τ' ἀρχαιολογικά εὐρήματα δείχνουν πὼς πρόκειται γιὰ ἓναν πολιτισμὸ τοῦ κύκλου τῆς βλάστησης τοῦ μυστικιστικοῦ βασιλείου, καὶ ἀπ' αὐτὸ βγαίνει καὶ τὸ συμπέρασμα πὼς παραστάσεις μὲ διαφορὲς θεότητες, οἱ ὁποῖες ἐμφανίζονται πολὺ ἀργότερα στὸν Ἰνδουϊσμό, ἔχουν ἀρχές - ρίζες σ' αὐτὸν τὸν πολιτισμὸ τῆς προάριας ἐποχῆς, ἡ ὁποία ὀνομάζεται δραβιτική. Αὐτὰ τὰ δύο στοιχεῖα τῶν Ἀρίων καὶ τῶν Δραβίδων, τῶν ὁποίων ἡ συγχώνευση σχηματίζει τὴν οὐσίαν τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ, μποροῦν νὰ ξεχωρίζουν ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις. Ἡ ἐξέλιξη τῆς γλώσσας γιὰ παράδειγμα, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ λόγιοι, μπορεῖ νὰ διακρίνεται σὲ δύο ὁμάδες γλωσσῶν, οἱ ὁποῖες κατὰγονται ἀπὸ τὸ δραβιτικὸ καὶ τὸ Ἰνδουάριο στοιχεῖο.

Οἱ Βέδες

Ἡ θρησκεία τῶν Ἀρίων κατακτητῶν ὀνομάστηκε ἀπὸ τοὺς Βραχμάνους Ἱερεῖς Βραχμανισμὸς ἢ σύμφωνα μὲ τίς «Ἁγίες Γραφεῖς» τῶν Βεδῶν Βεδισμός.

Βέδα σημαίνει γνώση. Αὐτὴ ἡ γνώση σύμφωνα μὲ τοὺς Βραχμάνους δόθηκε στοὺς Rissis, —οἱ ὅποιοι ἦταν προῖστορικοὶ προφῆτες— κατ' εὐθείαν ἀπὸ τῆς θεότητος μὲ τὴ μορφή τῶν «ἀποκαλύψεων». Κάθε Βέδα περιέχει μιὰ ἀποκαλυπτικὴ ἀλήθεια. Τὰ τέσσερα «Ἱερὰ κείμενα» περιλαμβάνουν τοὺς ὕμνους καὶ τοὺς τελετουργικοὺς κανόνες. Σ' αὐτὰ καθορίζεται ὁ τρόπος συμπεριφορᾶς τῶν πιστῶν πρὸς τοὺς θεοὺς.

Τὸ παλαιότερο βιβλίον τους εἶναι ἡ Ρίγκ-Βέδα (ἡ γνώση τῆς ρίκας, δηλαδή τῆς θυσίας) στὸ ὁποῖο ἐξετάζεται καὶ ἡ προέλευσις τοῦ κόσμου. Σ' αὐτὸ ἐπίσης δὲν ἀναφέρεται οὔτε ἡ διδασκαλία τῆς λύτρωσης ἀπὸ τὸ νόμον τοῦ Κάρμα οὔτε ἡ τάξις τῆς κάστας. Δυὸ θρησκευτικοὶ παράγοντες, οἱ ὅποιοι ἐγέναν καθοριστικοὶ γιὰ τὴ θρησκευτικὴ ἱστορία τῆς Ἰνδίας καὶ ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ σήμερον.

Τὸ δεύτερον βιβλίον τους εἶναι τὸ Σαμαβέδα, ἡ γνώσις τοῦ Σάμαν, δηλαδή τοῦ τρόπου καὶ τοῦ εἶδους μὲ τὸν ὁποῖον ψέλνονται οἱ ὕμνοι. Τὸ τρίτον βιβλίον εἶναι τὸ Γιαλουρβέδα, ἡ γνώσις τοῦ Γιαλούρ, δηλαδή τῶν κανόνων τῆς

1. Βλ. Glasenapp De. H. Ἡ Παγκόσμια Ἱστορία τῶν θρησκειῶν, Ἀθήναι 1964, σ. 45-46.

2. Βλ. Glasenapp De. H. ὁπ.π. σ. 46. Βέδες εἶναι τὰ ἱερὰ κείμενα τῶν Ἰνδουϊστῶν μέσα στὰ ὁποῖα βρίσκονται ὅλες οἱ θρησκευτικὲς τοὺς ἀντιλήψεις. Γράφτηκαν ἀπὸ τὸ 1500 ὥς τὸ 1000 π.Χ.

θυσίας, καὶ τὸ τέταρτο βιβλίον εἶναι τὸ Ἀθαρβαβέδα, ἡ γνώση τῶν ἀποφάσεων ἢ τῶν κανόνων γιὰ τὸν ἐξορκισμό τῶν κακῶν δυνάμεων.

Οἱ θεϊκὲς παραστάσεις τῶν Βεδῶν

Ἦδη στὴν παλαιότερη Βέδα, στὴ Ριγκβέδα, δημιουργοῦνται κοσμολογικὲς θεωρίες δηλαδὴ γι' αὐτὸ τὸ ὁποῖο βρίσκεται στὴν ἀρχὴ ἢ γιὰ τὸ Ὅν ἀπὸ τὸ ὁποῖο δημιουργήθηκε ὁ κόσμος. Ἔτσι στὸ δέκατο βιβλίον τοῦ Ριγκβέδα συναντῶνται δύο κατευθύνσεις στὴν ἀντίληψη τοῦ θεοῦ - ἁγίου, οἱ ὁποῖες μποροῦν ν' ἀκολουθηθοῦν ὡς οἱ βασικὲς γραμμὲς ὅλης τῆς ἐξέλιξης τῆς Ἰνδικῆς θρησκείας μέχρι καὶ σήμερα. Ἀπὸ τὴν μία τὸ οὐδέτερο θεϊκό, τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ κατανοηθεῖ ὡς μονοθεϊστικὸ καὶ ἀπόλυτο καὶ ὑπάρχει στὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ἓνας προσωπικὸς Θεός, ὁ ὁποῖος εἶναι παντοδύναμος καὶ ἀναγνωρίζεται ὡς δημιουργὸς τοῦ κόσμου.

Ὁ κόσμος τῶν θεῶν ὅπως προαναφέρθηκε εἶναι πολυθεϊστικὸς. Ἀλλὰ οἱ θεοὶ αὐτοὶ στὴν περίπτωσή τοῦ προσωπικοῦ θεοῦ, εἶναι μόνο οἱ μορφὲς τῆς παρουσίας του, ὅπως ἀναφέρεται στὸ Ἀτάρβαβέδα (14, 4, 1): «Αὐτός, ὁ ἓνας, ἀνεβαίνει ὡς Σαβιτᾶρ ψηλὰ στὸν οὐρανὸ... καλυμμένος ὡς μεγάλος Ἰντρα πηγαίνει στὰ σύννεφα... αὐτὸς εἶναι ὁ δημιουργός, αὐτὸς εἶναι τακτοποιητής, αὐτὸς εἶναι ὁ Βαγιού... ὁ Ἀριμάν, ὁ Βαρούνα, ὁ Ρύδρα, ὁ Μαχαντέβα. Ὁ Ἄγκνι, ὁ Σούρνα, αὐτὸς εἶναι ἐπίσης ὁ Γιάμα, ὁ μεγάλος θεὸς ... (τοῦ θανάτου). Μόνο αὐτὸς εἶναι ὁ ἓνας, ὁ μοναδικὸς μόνο ἓνας. Αὐτοὶ οἱ Ντέβας (οἱ πολλοὶ θεοὶ) σ' αὐτὸν εἶναι ἓνα μοναδικό».

Τὸ Ριγκβέδα (10, 129, 1) μιλάει γιὰ ἓναν οὐδέτερο ἓναν: «τίποτα δὲν ἦταν ὑπαρκτό, τίποτα δὲν ἦταν τότε στὴν ἀρχὴ (arge) ὑπαρκτό, δὲν ἦταν ἀέρινος χώρος, δὲν ἦταν ὀρίζοντας πάνω του... Δὲν ὑπῆρχε θάνατος, δὲν ὑπῆρχε ζωὴ, δὲν ὑπῆρχε κανένα σημάδι διαχωριστικὸ ἀνάμεσα στὴ νύχτα καὶ στὴν ἡμέρα. Αὐτὸ ὅμως ἀνάπνεε κατὰ τρόπο εἰδικὸ χωρὶς ἀναπνοὴ τὸ ἓνα». Στὸ Ριγκβέδα (1, 164, 460): «Αὐτὸ ποὺ εἶναι μόνο τὸ ἓνα, χαρακτηρίζουν οἱ προφῆτες μὲ πολλὰ ὀνόματα, τὸ ὀνομάζουν Agni, Yama, Matari-shvan». Οἱ λοιποὶ θεοὶ ὅμως τιτλοφοροῦνται καὶ μόνον ὡς ὀνόματα τοῦ οὐδέτερου αὐτοῦ θεϊκοῦ (τοῦ ὀριστικοῦ αἰώνιου). Ὁ G. Mensching ὀνομάζει αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς θεϊκῆς ἀντίληψης θεομονισμό ἀπὸ τὸ ἐλληνικόν³ καὶ τέτοιες θεϊκὲς παραστάσεις ἀγγίζουν τὸ πρόβλημα τῆς ὑπαρξῆς, ἓνας προβληματισμός ὁ ὁποῖος σχηματίζει τὸ περιεχόμενο τῶν Οὐπανισάδων.

3. Βλ. G. Mensching, Die Weltreligionen, σ. 122.

Οἱ Οὐπανισάδες (ἀπόκρυφα συγγράμματα), οἱ ὁποῖες προστέθηκαν στίς Βέδες, ἀποτελοῦνται ἀπὸ θρησκευτικοφιλοσοφικῆς παρατηρήσεως, οἱ ὁποῖες περιβάλλουν τὸ πρόβλημα τῆς ὑπαρξῆς τοῦ ἀπολύτου Ἑνός, γιὰ νὰ ὁλοκληρώσουν τὴν κατάστασι τοῦ κακοῦ, ἡ ὁποία δημιουργεῖται ἀπὸ τὴ διάσπασι τῆς ὑπαρξῆς τοῦ εἶναι σὲ πληθώρα μορφῶν, γιὰ νὰ γνωρίσουν αὐτὴν τὴν κατάστασι τοῦ κακοῦ καὶ νὰ καταφέρουν τὴν ἀποκατάστασι τῆς ἐνότητος (τὴν ἐπιστροφὴν στὸ ἀπόλυτο ἓνα).

Ἄτμαν καὶ Μπράχμαν

Στίς Βέδες δημιουργήθηκαν ἐπίσης οἱ δύο ὅροι τοῦ Ἄτμαν καὶ τοῦ Μπράχμαν, οἱ ὁποῖοι πραγματοποιήθηκαν στὸ μυστικισμό τῶν Οὐπανισάδων, στὸν ὁποῖο ἔχουν πάρεῖ μιὰ κεντρικὴ σημασία.

Ἡ ἀρχικὴ σημασία τοῦ ὅρου Μπράχμαν ἦταν ἡ θεϊκὴ ἐξουσία. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἐξελίχθηκε στὸ πᾶν Ὄν καὶ στὸ παγκόσμιο Ὄν, τὸ ὁποῖο στρέφεται πρὸς πέρα ἀπὸ τὸν κόσμον.

Ὁ Ἄτμαν ἔχει τὴν προέλευσίν του στὴν πνοή (ἀναπνοή) καὶ στρέφεται περισσότερο στὸ βάθος τοῦ ὑποκειμένου, δηλαδὴ τοῦ προσώπου. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀνώτερο ἴδιον, τὸ ἴδιον στὸν ἄνθρωπον.

Οἱ παρατηρήσεις, οἱ ὁποῖες γίνονται στίς Οὐπανισάδες γιὰ τὴν πολικότητα τοῦ Μπράχμαν καὶ τοῦ Ἄτμαν, δὲν εἶναι κάποιες προφανεῖς ἐξηγήσεις τῆς ὑπαρξῆς τοῦ εἶναι, ἀλλὰ θρησκευτικὲς ἐμπειρίες, οἱ ὁποῖες βοηθοῦν στὴν λύτρωσι ἀπὸ τὸ νόμον τοῦ Κάρμαν.

Αὕτῃ ἡ θρησκευτικὴ ἐμπειρία χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν G. Mensching ὡς «μυστικισμὸς τῆς βιωματικῆς γνώσεως», «κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸ πρόβλημα τῆς ὑπαρξῆς τοῦ εἶναι ὡς κέντρο τῆς ζωῆς του», μιὰ δήλωσι ἡ ὁποία ἰσχύει γενικὰ γιὰ τὸν Ἰνδικὸ μυστικισμό.

«Ἡ πρώτη ἀξία ἡ ὁποία ἐδῶ ἀναφέρεται εἶναι τὸ ἓνα, ὁ Μπράχμαν. Ἡ ἐμπειρικὴ πραγματικότης ὅμως δείχνει τὴν εἰκόνα μιᾶς πολύμορφης ποικιλίας, στὴν ὁποία ἀνήκει καὶ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ συναισθησι τῆς συνειδήσεως τῆς ἀτομικῆς του μοναδικότητος. Ὁ μυστικιστὴς ὅμως ψάχνει μέσα καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν πολυμορφία τὴν ἀπόλυτη ἐνότητα, τὴν ὁποία μπορεῖ νὰ συναντήσῃ στὸ δικό του εἶναι. Μόλις γίνῃ αὕτῃ ἡ ἐπαφή, δηλαδὴ ἡ βιωματικὴ ἐνωσι τοῦ Ἄτμαν καὶ τοῦ Μπράχμαν, τότε ἔχει καρπωθεῖ τὴ λύτρωσι»⁴.

4. Βλ. G. Mensching, Die Weltreligionen, σ. 132.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Κάρμα

Μία κεντρικὴ θέση στὶς μυστικιστικὲς παρατηρήσεις τῶν Οὐπανισάδων παίρνει ἡ διδασκαλία τοῦ Κάρμα, ἡ σημασία τῆς ὁποίας εἶναι πολὺ σημαντικὴ στὴ ζωὴ τοῦ Ἰνδουϊστῆ μέχρι σήμερ⁵.

Ἡ διδασκαλία τῆς ἀναγέννησης καὶ τῆς τάξης τῆς Κάστας δὲν μπορεῖ νὰ χωρισθεῖ ἀπὸ τὸ ποιὸν τῆς Ἰνδικῆς θρησκείας. Καὶ οἱ δύο ἔχουν τὴν προέλευσή τους στὴ Βεδικὴ περίοδο. Ἡ κάστα εἶναι τὸ κοινωνικὸ πλαίσιο στὸ ὁποῖο γεννιέται ὁ Ἰνδουϊστῆς, ὁ χῶρος στὸν ὁποῖο πρέπει νὰ ζήσει. Κάθε κάστα εἶναι μιὰ κοινότητα γέννησης, ἡ ὁποία ἔχει ἰσόβια ἰσχὺ. Τὸ γεγονὸς σὲ ποιά κάστα ἀνήκει κανεὶς δὲν εἶναι μόνο ἰσόβιο ἀλλὰ κληρονομεῖται ἐπίσης καὶ εἶναι καὶ ἐνδόγαμο.

Τὸ σύστημα τῆς κάστας δὲν εἶναι πολιτικὴ ὁργάνωση. Σ' αὐτὴ τὴν κοινότητα μπορεῖ κανεὶς νὰ μπεῖ μόνο μὲ τὴ γέννηση. Ἐὰν ἡ ἀναγέννηση συμβεῖ μέσα στὸν κόσμον τῶν ἀνθρώπων, τότε ἡ Κάστα εἶναι ὁ τόπος στὸν ὁποῖο πρέπει νὰ συμβεῖ ἡ ἀναγέννηση.

Ἡ ἄνοδος σὲ μιὰ ὑψηλότερη κάστα μπορεῖ νὰ γίνῃ μόνο μὲ τὴν ἀναγέννηση, γιατί ὁ τόπος τῆς ἀναγέννησης καθορίζεται ἀπὸ τὶς πράξεις τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Κάρμα ὅπως ἀναφέρθηκε καὶ πρὶν εἶναι ἡ πίστη στὴν αἰώνια ἐπιστροφή τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὴ γῆ ὡς ἐπακόλουθο τοῦ Κάρμα, δηλαδὴ τῶν πράξεων τῶν ὁποίων ἔχει συλλέξει κατὰ τὴν ἐπίγεια ζωὴ του.

Αὕτὴ εἶναι μιὰ γενικὴ περίληψη τῶν θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων, οἱ ὁποῖες δημιουργήθηκαν στὴν πρώτη περίοδο τῆς θρησκευτικῆς ἱστορίας τῆς Ἰνδίας καὶ οἱ ὁποῖες μέχρι σήμερ^α σχηματίζουν τὶς θρησκευτικοφιλοσοφικὲς βάσεις τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ.

ΜΕΡΟΣ Β'

Ο ΜΕΤΑΒΟΥΔΙΣΤΙΚΟΣ ΙΝΔΟΥΙΣΜΟΣ

Ἱστορικὴ ἐξέλιξη

Ἀπὸ τὴν ἐξήγηση αὐτῶν τῶν ἀντιλήψεων ὅπως στὴ συνέχεια θὰ δοῦμε δημιουργήθηκε τὸν 5ο αἰῶνα π.Χ. ὁ Βουδισμός. Ἐδραιώθηκε στὴν Ἰνδία

5. Βλ. Glasenapp De. H. ὁπ.π. σ. 56. Οἱ πράξεις ποὺ τὸ δὲν διέπραξε στὴν προηγούμενη μορφή ὑπαρξῆς εἶναι ἐκεῖνες ποὺ προσδιορίζουν τὴ μορφή στὴν ὁποία θὰ μεταβεῖ.

ὡς κύρια θρησκεία γιὰ περίοδο περίπου χιλίων χρόνων. Τὴν ἴδια χρονικὴ περίοδο ὅμως καὶ μάλιστα μεταξὺ τὸ 400 π.Χ. καὶ τὸ 400 μ.Χ. συνέχισε ν' ἀνθίζει ἡ θρησκεία τῶν Βραχμάνων, ἡ ὁποία ἀναμείχθηκε ὅλο καὶ περισσότερο μὲ τὰ δραβιτικὰ θρησκευτικὰ ἀγαθὰ τῆς προβεδικῆς περιόδου. Αὐτὴ ἡ περίοδος τῆς μίξης, στὴν ὁποία ἔλαβαν μέρος μιὰ πληθώρα ἀντιφατικῶν στοιχείων στὸν πολιτισμὸ καὶ στὴ θρησκεία, ὀνομάζεται Ἰνδουϊσμός. Καὶ κατὰ μιὰ εὐρύτερη ἔννοια σημαδεύει τὸ βιοτικὸ χωρὸ τῶν θρησκευτικῶν καὶ βιοτικῶν ἀντιλήψεων τοῦ Ἰνδουϊστῆ.

Ὁ Ἰνδουϊσμός δηλαδὴ παρουσιάζει τὴ συνέχιση τῶν θρησκευτικῶν μορφῶν, οἱ ὁποῖες ἔχουν τὶς ρίζες τοὺς στὴν προβεδικὴ καὶ βεδικὴ περίοδο. Σ' αὐτὸν (τὸν Ἰνδουϊσμὸ) ὑπάρχουν ἐπίσης στοιχεῖα χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα φανερῶνουν μιὰ ἐπιρροή τοῦ χριστιανισμοῦ.

Μορφὴ ἐμφάνισης καὶ περιεχόμενο

Ἡ ἔννοια Ἰνδουϊσμός στὴν Ἰνδία περιλαμβάνει ὅπως ἐλέχθη ὁλόκληρη τὴν οὐσία —τὸ εἶναι— τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ὅμως μιλάμε μὲ θρησκευτικὴ ἔννοια, τότε ἐννοεῖται ἡ θρησκευτικὴ ἐκείνη μορφὴ, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται στὰ κείμενα τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ ὡς «Σανατάνα - Ντάρμα⁶». Μ' αὐτὸ νοεῖται ἡ αἰώνια τάξη, δηλαδὴ ὁ νόμος. Αὐτὸ ἔχει δυαδικὴ σημασία: ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ὡς νόμος τοῦ εἶναι, τὸ ὁποῖο κυριαρχεῖ στὸ κοσμικὸ σύμπαν καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὡς νόμος τοῦ τυπικοῦ, ὁ ὁποῖος καθοδηγεῖ μὲ συγκεκριμένους ἐντολὰς τὴ συμπεριφορὰ τοῦ καθ' ἑνὸς στὴν ἀνθρωπότητα.

Στὸ «Σανατάνα - Ντάρμα» ὑπάρχει ἐπίσης καὶ τὸ σύστημα τῆς Κάστας μὲ τὸ δικό της μεταφυσικὸ ὑπόβαθρο, τὸ ὁποῖο χρησιμεύει γιὰ τὴν ἐκπλήρωση αὐτῆς τῆς αἰώνιας τάξης. Ἡ ἔννοια τοῦ χρόνου (κάλα) ἀναφέρεται στὸ «Σανατάνα - Ντάρμα» κυκλικά. Ὁ χρόνος ἐδῶ εἶναι ἡ ἔκφραση μιᾶς ἀτέλειωτης ροῆς ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ στὴν ἀνυπαρξία τοῦ εἶναι, ἔκφραση μιᾶς αἰώνιας ἀλληλουχίας μεταξὺ τῆς γέννησης καὶ τῆς ἐξαφάνισης τοῦ σύμπαντος. «Μιὰ ἐναλλαγὴ μεταξὺ τῆς ἀνάπτυξης τῆς ἀπόλυτης οὐσίας στὶς συγκεκριμένες μορφές ἔκφρασής του καὶ στὴν ἐπαναφορὰ του στὴν ἀπλότητα, στὴν ἐνότητα», ὅπως τὸ περιγράφει ὁ Βελισσαρόπουλος στὸ βιβλίο του⁷. Κάτω ἀπὸ τὸ πρίσμα τῆς αἰώνιας τάξης πρέπει νὰ παρατηρηθεῖ καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Κάρμα. Στόχος τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς τοῦ εἶναι (τοῦ ὄντος) στὸν

6. Βλ. Glasenapp De. H. ὁπ.π. σ. 59 «Ντάρμα» ὀνομάζεται ἡ παγκόσμια τάξη καὶ εἶναι θείας καταγωγῆς.

7. Βλ. G. Belissaropoulos, «Einführung in die Geschichte der indischen Philosophie», σ. 28.

κόσμο, εἶναι ἡ ἐπανεγκατάσταση κάθε μορφῆς ὑπαρξῆς στὸν κόσμο τοῦ «ἀπόλυτου ἑνός». Τὸ πλαίσιο στὸ ὁποῖο λειτουργεῖ ὁ νόμος τοῦ Κάρμα, εἶναι ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν ἄνθρωπο τὸ σύστημα τῆς Κάστας. Οἱ συγκεκριμένες μορφές, οἱ ὁποῖες δημιουργοῦνται ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἀπόλυτου ὄντος, σχηματίζουν γιὰ τὸν Ἰνδουιστὴ μιὰ δῆθεν πραγματικότητα. Εἶναι μιὰ μάγια, δηλαδὴ ἓνας εἰκονικὸς κόσμος. Καὶ οἱ μορφές αὐτοῦ τοῦ κόσμου εἶναι τὸ κακὸ, γιὰτὶ ἀπομονώθηκαν ἀπὸ τὴν πρώτη ἐνότητα, δηλαδὴ ἐμφανίζονται ὡς ἀπομονωμένα. Ὁ Ἰνδουιστὴς στρέφει τὶς προσπάθειές του ἐπιστρέφοντας στὸ καλὸ καὶ πίσω ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν μάγια ν' ἀναγνωρίσει τὸ ἀπόλυτο Ἔνα, νὰ τὸ ζήσει, γιὰτὶ αὐτὸ καὶ μόνο εἶναι τὸ μόνο ἀληθινό, (ἡ μόνη ἀλήθεια).

Ἡ λογοτεχνία τῶν σχολιαστῶν τοῦ Ἰνδουισμοῦ

Αὕτῃ ἡ διδασκαλία βρίσκει τὴν ἔκφρασή της στὸν μυστικισμό Βεδάντα. Βεδάντα (σημαίνει τὸ τέλος τῆς Βέδας) ἀνήκει στὰ ἔξι ὀρθόδοξα συστήματα τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ. Κάτω ἀπὸ τὸν ἰσχυρισμὸ «ὁ ἅγιος λόγος χρειάζεται συνεχῶς καινούργια ἐξήγηση, γιὰ νὰ κατανοηθεῖ ἡ ζωντανὴ σημασία»⁸, προέκυψε στὴν Ἰνδία μιὰ λογοτεχνία σχολιαστῶν μὲ μεγάλη σημασία. Σχολιάζοντας ἐδῶ τὰ «ἅγια» κείμενα τῶν Βεδῶν, δηλαδὴ τῶν Οὐπανισάδων, θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς σχολιαστὲς ὅτι αὐτὰ καθορίζουν τὸ νόημα τῶν Βεδῶν.

Τὸ ἐρμηνευμένο βιβλίο τῶν Οὐπανισάδων εἶναι τὸ Βραχμασούτρα τοῦ Βαταραγιάνα. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο κάθε σημαντικὴ Ἰνδικὴ αἵρεση φέρει τὸ δικό της σχόλιο.

Σανκάρα

Ὁ μεγαλύτερος σχολιαστὴς εἶναι ὁ Σανκάρα (820 μ.Χ.), ὁ ὁποῖος ἀντιπροσωπεύει τὸ μονιστικὸ σύστημα τῆς «Ἀντβάϊτα» (=ὡς δεύτερη λύση τῆς μὴ δυαδικότητας). Ἡ ὁμολογία πὼς τὸ δίχως ποιότητα Μπράχμαν εἶναι τὸ μοναδικὸ πραγματικὸ μεγαλεῖο, ὅτι ὑπάρχει τὸ κακὸ στὴ μὴ γνώση, δηλαδὴ στὸ νὰ θεωροῦν γιὰ πραγματικὸ τὸν κόσμο τῆς ποικιλίας, τῆς πολυμορφίας, βρίσκει ἐδῶ τὴν πιὸ καθαρὴ τῆς ἔκφραση. Ἡ λύτρωση ἐρχεται ὅταν αὐτὸς ποὺ τὸ ἀναγνωρίζει, ὁ γνώστης, γίνεται ἓνα μὲ τὴ γνώση. Ἔτσι τὸ Κάρμα χάνει τὴ δύναμή του.

Ὁ μεγάλος ἀντίπαλος τοῦ Σανκάρα εἶναι ὁ Ραμανούγια (1018-1138 μ.Χ.). Καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἐκπροσωπεῖ τὴ μονιστικὴ θεωρία τῆς λύτρωσης.

8. Βλ. G. Menschi, Die Weltreligionen, σ. 146.

Σύμφωνα μ' αὐτὸν ὁμως δὲν εἶναι μόνο τὸ ἀπόλυτο ἓνα, τὸ ὁποῖο ἔχει ποιότητες, πραγματικό, ἀλλὰ καὶ ὁ κόσμος τῆς ποικιλίας, ὁ ὁποῖος προέρχεται ἀπὸ τὸ Βισνού. Ἡ λύτρωση, ἡ ὁποία ἔρχεται μέσω τοῦ Μπάκτι, ολοκληρώνεται στὴν ἐνότητα.

Μάντβα

Ἕνας τρίτος σχολιαστής, ὁ ὁποῖος ἐπίσης ἐκπροσωπεῖ τὸν μυστικισμό τῆς Βεδάντα, εἶναι ὁ Μάντβα (1199-1278). Σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς Σανκάρα καὶ Ραμανούγια, οἱ ὁποῖοι ἐκπροσωποῦν τὶς δύο μορφές τῆς Ἀντβάιτα - Βεδάντα, αὐτὸς ἐκπροσωπεῖ μιὰ μὴ νομικιστικὴ διδασκαλία, ἡ ὁποία ὀνομάζεται Βάιτα, (διδασκαλία δυαδικότητας). Ἡ διδασκαλία Βάιτα ἐκπροσωπεῖ ἓναν ρεαλιστικὸ δυαδισμό μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ψυχῶν, δηλαδὴ Θεοῦ καὶ κόσμου, ἡ ὁποία δὲν εἶναι Μάγια ἀλλὰ πραγματικότητα.

Ὁ Ἰνδουϊσμός λοιπὸν ἔχει τηρήσει τὸν Σρούτι, ἐκείνη τὴν «ἀγία» γραφὴ τῆς ἀποκάλυψης ἀπὸ τῆς βεδικῆς περιόδου.

Κατὰ τὴ μεγάλη περίοδο τῆς συγχώνευσης τῶν Ἀρίων καὶ τῶν δραβιδικῶν στοιχείων (περίπου τὸ 400 π.Χ. καὶ 400 μ.Χ.) δημιουργήθηκε ἡ «Ιερή» παράδοση τῶν (σμρίτι). Αὐτὲς εἶναι «ἅγιες» γραφές, οἱ ὁποῖες ὁμως δὲν περιλαμβάνουν ἀποκαλυπτικὲς ἀλήθειες, ἀλλὰ τὶς ἀνθρώπινες ἀλήθειες σὲ μορφὴ ἔπους.

Τὰ ἔπη «Μαχαμπαράτα» καὶ «Ραμαγιάνα»

Στὸν Ἰνδουϊσμό οἱ Σρούτι θεωροῦσαν —ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερφυσικῆς προέλευσής τους— ὡς ὑψίστη ἀλήθεια τὰ Σμρίτι, τὰ ἔπη, τῶν «ἀγίων παραδόσεων», Μαχαμπαράτα καὶ Ραμαγιάνα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἰδιαίτερα ἀγαπητὰ στὸν Ἰνδικὸ λαό.

Μαχαμπαράτα εἶναι τὸ ἔπος τῆς ἐγκατάστασης τῶν Ἀρίων στὴ βόρεια Ἰνδία. Ἕνα μέρος τοῦ ἔκτου βιβλίου αὐτοῦ τοῦ ἔπους, τὸ ὁποῖο ὀνομάζεται Βαγκβάντ-Τζιτά καταλαμβάνει τὴν πρώτη θέση ἀνάμεσα στὰ λογοτεχνικὰ ἔργα τῆς Ἰνδίας. Τὸ Βαγκβάντ-Τζιτά, εἶναι ὁ ψαλμὸς τοῦ ὑψίστου (Βαγκβάντ). Ὡς Βαγκβάντ ἐμφανίζεται ἐδῶ ὁ Κρίσνα, ὁ ὁποῖος μὲ τὶς ὁμολογίες του διδάσκει τοὺς ἀνθρώπους.

Τὸ Ραμαγιάνα εἶναι ἓνα ἔπος τῆς ἀρετῆς. Ἐδῶ ἥρωας εἶναι ὁ Ράμμα, ὁ ὁποῖος δίνει τὶς συμβουλές του. Τόσο ὁ Κρίσνα ὅσο καὶ ὁ Ράμμα πρέπει νὰ συνδεθοῦν μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ Ἀβατάρα.

Σ' αὐτὴ τὴ διδασκαλία περιέχεται ἡ κάθοδος τοῦ (Ἀβατάρα), ἐνὸς Θεοῦ, ὁ ὁποῖος παίρνει ἀνθρώπινη μορφὴ (ἐνσαρκώνεται) γιὰ νὰ φέρει τὴ λύτρω-

ση στὴ γῆ. Ἔτσι ὁμολογεῖ ὁ Κρίσνα, (IV, 5-8): «διότι πάντα ὅταν ἡ εὐσέβεια πάει νὰ χαθεῖ ὁ Μπαχαβήτα, ἡ ἀσέβεια σηκώνει τὸ κεφάλι της, τότε ἐγὼ ξαναδημιουργοῦμαι ἐκ νέου μόνος μου. Γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῶν καλῶν ἀνθρώπων ἐδῶ καὶ γιὰ τὴν ἐξαφάνιση τοῦ κακοῦ, πρέπει νὰ στερεωθεῖ ἡ εὐσέβεια καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο δημιουργεῖται σὲ κάθε ἡλικία τὸ ἐγώ».

Τόσο ὁ Κρίσνα, ὅσο καὶ ὁ Ράμμα θεωροῦνται στὰ ἀντίστοιχα ἔπη ὡς ἐνσάρκωση τοῦ θεοῦ Βισνοῦ.

Ἡ πολυθεϊστικὴ πρακτικὴ πίστη

Ἡ πρακτικὴ πίστη στὸν Ἰνδουϊσμό εἶναι ὅπως καὶ στὸ Βουδισμό πολυθεϊστικὴ⁹. Αὐτὸ κυρίως ἐκφράζεται στὸ λατρευτικὸ σεβασμὸ τῶν θεῶν κατὰ τὴ διάρκειά ὅλου τοῦ ἔτους. Οἱ λατρευτικὲς πράξεις συσχετίζονται μὲ τὶς λατρευτικὲς εἰκόνες τῶν θεῶν καὶ τῶν «ἀγίων» ἱστοριῶν τους. Δὲν λαμβάνουν χώρα μόνο στοὺς ναοὺς ἀλλὰ καὶ στὰ σπίτια. Μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς πὼς ἡ λατρεία εἶναι στενὰ συνδεδεμένη μὲ ὅλες τὶς μορφὲς ἐκφρασης τῆς ζωῆς τοῦ Ἰνδουϊστῆ καὶ τὸν συνοδεύει ἀπὸ τὴ γέννησή του μέχρι καὶ τὸ θάνατό του συνεχῶς. Ἐνῶ ὅμως οἱ ἀντιλήψεις ἑνὸς πολυθεϊστικοῦ θεϊκοῦ κόσμου στὴ λατρεία παίζει σημαντικὸ ρόλο, στὴν πίστη ὅμως τονίζεται πὼς αὐτὸ τὸ πολύμορφο πάνθεον παριστάνει τὰ διαφοροτικὰ στοιχεῖα τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἰδίου θεοῦ, ὁ ὁποῖος συχνὰ ἀναφέρεται μὲ τὸ ὄνομα Ἰσβάρα (Κύριος) ἢ Βαγκαβάντ (ἐξυψωμένος). Ἀπὸ τὸν 12ον αἰῶνα καὶ μετὰ αὐτὸ βρίσκεται στὸ προσκῆνιο τῆς λατρείας τοῦ Βισνοῦ.

Μπάκτι (Γιόγκα)

Εἶναι μεγάλης σημασίας τὸ γεγονὸς, ὅτι ἀνάμεσα σ' αὐτὸν τὸν θεὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο δημιουργεῖται μιὰ σχέση, ἡ ὁποία ἔχει τὴ βάση της στὸ Μπάκτι, (ἀγάπη, ἀφοσίωση). Ἕνας καινούργιος δρόμος γιὰ τὴ λύτρωση προσφέρεται τώρα στὸν ἄνθρωπο. Τὸ καλὸ κατορθώνεται μέσω τῆς ὁδοῦ τῆς ἀφοσίωσης (Μπακτιμάργκα). Αὐτὸς εἶναι ὁ καρπὸς τῆς συνάντησης τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ μὲ τὸ Χριστιανισμὸ καὶ σ' αὐτὸ στηρίζεται ἡ κύρια διαφορὰ ἀνάμεσα στὸν Ἰνδουϊσμὸ καὶ Βραχμανισμὸ.

Αὕτῃ ἡ Μπάκτι ἔχει ἐμπνεύσει ἐπὶ αἰῶνες τὴν ποίηση σ' ἕνα προσωπικὸ θεό. Ἔτσι λέγει ὁ Κρίσνα στὸ Μπαγκαβίτα (κεφ. 12, 8): «στρέψε τὸ πνεῦμα σου μόνο πάνω σὲ μένα ἄφησε τὴ λογικὴ νὰ κατοικήσει σὲ μένα. Μετὰ θὰ ζήσεις μέσω ἐμοῦ. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία γι' αὐτό».

9. Βλ. Glasenapp De. H. Παγκόσμια Ἱστορία τῶν θρησκειῶν, ὁπ.π. σ. 57ῆ.

Ὁ ποιητής Τούλσι-Ντάς μιλάει γιὰ τὴν ἐμπειρία του ὡς ἐξῆς: «ὅταν ἐπιτέλους κατάλαβα τὴν οὐσία του, ἡ ψυχὴ μου ἐνοιωσε μεγάλη χαρὰ. Εἶδα πὼς νοιαζόταν γιὰ τοὺς δικούς του καὶ μεγάλη ἀγάπη πετιόταν ἀπὸ τὸ στήθος. Γεμάτος δάκρυα στὰ μάτια μεθυσμένος ἀπὸ ἡδονὴ δοξάζω μὲ ταπεινώση ὡς τέλος».

Στὸν Ἰνδὸ προσφέρονται τρεῖς δρόμοι γιὰ τὴ λύτρωση: ἡ ὁδὸς τῶν ἔργων (Κάρμα - Μάργκα), ἡ ὁδὸς τῆς γνώσης (Γιουάνα - Μάργκα) καὶ ἡ ὁδὸς τῆς ἀφοσίωσης (Μπάκτι - Μάργκα).

Ἡ πίστη καὶ ἡ βέβαιη ἀγάπη πρὸς ἓνα προσωπικὸ θεὸ στὸν Ἰνδουϊσμὸ εἶναι πάντα στὸ προσκήνιο. Ἡ διέξοδος ἀπὸ τὸν κύκλο τῆς ἀναγέννησης σημαίνει στὸ Μπάκτι - Μάργκα μιὰ ἔνωση μὲ τὸ θεό. Αὕτῃ ἡ ἰδέα διαπερνᾷ καὶ τὸν μυστικισμὸ τοῦ Βεδάντα, ὅπως ἐλέχθη καὶ πιὸ πάνω.

Ἐπίσης καὶ ἡ πίστη στὸ θεὸ Σίβα θέτει τὴ σχέση Μπάκτι ὡς κεντρικὸ σημεῖο μεταξὺ τοῦ «θεοῦ σωτήρα» καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Σὲ σχέση μὲ τὸ Σίβα βρίσκεται ἡ θεὰ μητέρα Κάλι-Ντούργκα, ἡ ὁποία παριστάνει τὴ δύναμή του (Σάκτ).

Ἡ συνέχεια στὴ θρησκευτικὴ ἱστορία τῆς Ἰνδίας συνεχίζεται καὶ στὰ νεότερα χρόνια καὶ μάλιστα σὲ πάρα πολλοὺς τομεῖς τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς. Ἡ θρησκεία στὴν Ἰνδία ἀναγνωρίζεται μέχρι σήμερα ὡς ρυθμιστὴς τῶν τελετουργιῶν τοῦ Ἰνδικοῦ λαοῦ.

Ἡ σημερινὴ κατανόηση τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ

Ἡ θρησκεία στὴν Ἰνδία συμπερασματικὰ κατανοεῖται ὡς ἡ ὁλοκλήρωση ἢ ἐκπλήρωση τοῦ τυπικοῦ, τὸ ὁποῖο πραγματώνεται ὡς πίστη στοὺς θεοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν μορφὴ ἐμφάνισης τοῦ ἑνὸς θεοῦ.

Οἱ τυπικὲς πράξεις ἐκπληρώνονται διαχρονικὰ στὴ ζωὴ τοῦ Ἰνδουῖστῃ. Ἀπὸ τὸν προηγούμενο αἰῶνα ἔχουν σχηματισθεῖ θρησκευτικὰ ρεύματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν σὰν στόχο τὴν ἀναθεώρηση τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ. Αὐτὰ τὰ ρεύματα εἶναι κοινότητες, οἱ ὁποῖες σχηματίσθηκαν μὲ τὴν ἐπιρροή τοῦ δυτικοῦ κόσμου. Ἐδῶ ὁ Ἰνδουῖσμος βρέθηκε ἀντιμέτωπος μὲ τὸν Χριστιανισμό, δηλαδὴ μ' ἐκείνη τὴ μορφή τοῦ χριστιανισμοῦ, ἡ ὁποία ἐξελίχθηκε στὸ δυτικὸν κόσμον.

Ἀνάμεσα σὲ αὐτὰ τὰ κινήματα πρέπει ν' ἀναφεροῦν τὰ ἐξῆς: ὁ Ram Mohan Pas ἱδρυσε τὴν «κοινότητα τῶν πιστῶν τοῦ Θεοῦ» (Brahma Samj). Τὴν καθοδήγηση ἀνέλαβε ἀργότερα ὁ deben dravath Tagore, ὁ μεγάλος μάντης (Mahanishi) ὅπως ὀνομάζεται. Ἄλλα σημαντικὰ ὀνόματα εἶναι ὁ γιὸς τοῦ Keshab Tandran Sen Bharatrashiya Brahma SamaJj, Ramakrishna καὶ Radhakrishnan (1836-86) καὶ τέλος ὁ Mahtma Gandhi (1869-1948).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Belissaropoulos, Einführung in die Geschichte der indischen Philosophie, Athen 1960.
Coomaras wany, A.K. Hindouisme et Bouddhisme.
Garbe R. Indien und das Christentum (1904).
Glasenapp, H.v. die Literaturen Indies, Stuttgart (1961).
— Indische Geisteswelt, 2Bde. Baden-Baden (1958f).
— Der Hinduismus, München (1922).
— Παγκόσμιος ιστορία τῶν θρησκειῶν. Ἀθῆναι (1964).
Mensching, G. Die Weltreligionen, Darmstadt.
Radhakrishnan, Die Weltanschauung des Hindu (1928).
Schrader, H., Hinduismus, (1930).
Zimmer, H. Ewiges Indien, 1930.